

סימן צד

סעיפים א-ד

[מומלץ לעיין בנו"כ לסעיפים אלו]

שו"ע א:

התוחב כף חלבית בקדירה של בשר או איפכא - משערים בכל מה שנתחב ממנו בקדירה (אם הכף בן יומו), ויש מי שאומר שאם הכף של מתכת משערים בכולו משום דחם מקצתו חם כולו. רמ"א: וסברא ראשונה עיקר וכן נוהגין. (וראה עוד להלן בסיכום בעמ' 126)

אם אי ידיעה מעכבת ביטול איסור

רשב"ם, ראב"ן, ריב"א הקשו דבהרבה מקומות מצאנו דלא אומרים קמא קמא בטיל ואילו בע"ז עג. אמרינן קמא קמא בטיל, ותירצן דהחילוק הוא דבע"ז מדובר דנודע בינתיים ולכן מתבטל ובשאר המקומות מדובר דלא נודע בינתיים ולכן לא מתבטל, וכ"פ מרדכי, רמב"ם ורא"ש.

וכחילוק זה פסק שו"ע ב (ע"פ ביאור הגר"א)

[אמנם לענין דין קמא קמא בטיל בנודע, אין זה בכל דבר דזה תלוי בדין חוזר ונייעור - ראה להלן בסיכום בעמ' 166]

שו"ע ג:

אם יש ששים לבטל הכף - הקדירה והתבשיל מותרים, אבל הכף אסורה בין עם בשר בין עם חלב לפי שהיא בלועה מבשר בחלב, ואפילו בדיעבד אוסרת אם חזרו ותחבוה בין בבשר בין בחלב כל זמן שהיא בת יומא. ואם אין ששים - הכל אסור בהנאה אפילו הקדרה, אך מותר לתת לתוכה פירות או צונן כיון שאינו נהנה מגוף האיסור.

שו"ע ד:

אם אין הכף בן יומו - הקדרה והתבשיל מותרים והכף אסור לכתחלה בין עם בשר בין עם חלב, ומכל מקום בדיעבד אינה אוסרת כיון שלא היתה בת יומא.

תחיבת כף לקדירה

קדירה חדשה (שלא בישלו בה מעולם) שבישל בה מים ותחב לתוכה כף חלבית בת יומא:

משמע משו"ע ה בשם סמ"ק דהקדירה נעשית **חלבית**.

ש"ך חלק וכתב דהגירסא הנכונה היא **דהסמ"ק כתב בשם מהר"י** דהקדירה נעשית חלבית, **אבל שיטת הסמ"ק עצמו בשם רבינו פרץ** היא **דאין הקדירה נעשית חלבית** בהכי לאסור אם בישלו בה בשר אח"כ דהוי נ"ט בר נ"ט (אמנם לכתחילה אין לבשל בקדירה זו בשר, דכיון דעכ"פ צריך לקבוע תשמיש לקדירה זו יש לקבוע לה מחלב שבלוע בה).

קדירה חדשה שבישל בה מים ותחב לתוכה כף חלבית בת יומא ובתוך מעת לעת חזר ובישל בה מים ותחב בה כף בשרית בת יומא:

שו"ע ה פסק **דאסור** להשתמש בקדירה לא בשר ולא חלב אבל שאר דברים מותר, **והרמ"א** פסק דאם עבר ובישל בה בשר או חלב מותר דהוי נ"ט בר נ"ט. (וכ"פ ט"ז)

ש"ך חלק וכתב דלשיטת רבינו פרץ הנ"ל ודאי מדינא **מותרת** הקדירה, שהרי רבינו פרץ מתיר דגים שנתבשלו בקערה של בשר לכתחילה לאכלן בכותח וה"ה הכא¹. אמנם, בכל זאת אסרו להשתמש בקדירה זו בחלב מטעם דכיון דעכ"פ צריך לקבוע תשמיש אחד בקדירה זו – אי"כ יש לקבוע לה תשמיש בשר דמ"מ יותר נשאר בה טעם האחרון².

¹ והוסיף הש"ך דאפילו למאי דמחמרינן לאסור דגים שנתבשלו בקדירה של בשר לכתחילה לאכלן בכותח הכא הקדירה מותרת מבי טעמים: (א) סברת הרא"ש ועוד דכתבו שלהאוסרים נתבשלו היינו דוקא דנבלע הטעם השני באוכל, דדגים ראויים לאכילה הלכך אסור לאכלם בכותח, אבל היכא דנפלט טעם מכלי למים וחוזר ונבלע בכלי אינו חשוב טעם כשיחזור ויפלוט ומותר לכתחילה בזה. (ב) אפילו למ"ד נתבשלו אסור - מודה בגי' נ"ט דמותר לכתחילה והכא איכא גי' נ"ט: הטעם הנבלע בכף ומן הכף אל המים ומן המים לקדירה ועדיין היתר ובוה לכו"ע מותר (דכלי מכלי אי"א בלי אמצעות המים דאין כלי מקבל טעם מכלי בלא מים, לעומת הדגים שנוגעים במחבת גופא ועובר הטעם).

² משא"כ בקדירה שהיתה בלועה מתחילה מחלב בעין ואח"כ מני"ט בר נ"ט (כדלהלן) - בוה נשאר טעם ראשון עיקר וקבעו היתר התשמיש בטעם הראשון, אבל הכא דשתי הבליעות היו בני"ט בר נ"ט הטעם האחרון עיקר.

קדירה שבישל בה חלב ובתוך מעת לעת שטפה ובישל בה מים ותחב לתוכה כף בשרית בת יומא:

משמע משו"ע ה' דהקדירה אסורה.

הקשה הש"ך שהרי ב-צה/ג שו"ע פסק להיפך כרא"ש ורמב"ן דקערות של בשר שהודחו ביורה חלבית אפילו שניהם בני יומן הכל מותר מטעם נ"ט בר נ"ט, אך אמנם שיטת רמ"א צה/ג היא כתוסי וסה"ת דהכל אסור. (ואם אחד מהם, או הקערה או הכף, אינו ב"י, אף לרבינו פרץ ב-צה/ג מותר, והא דכתב הדין בקדירה חדשה וכו' היינו משום דכך היה המעשה אבל באמת מתיר אפילו בהנ"ל)

קדירה שבישל בה חלב ושטפה ובישל בה מים או ירקות ותחב לתוכה כף בשרית, ואחד מהם, או הקדירה או הכף, אינו ב"י:

דין המאכל:

- **בתו"ח כתב** דאין לאכול לא עם בשר ולא עם חלב, **וש"ך כתב** דנראה לו דמותר לאכול המאכל עם מאכל מהסוג של הכלי בן יומו, דנ"ט בר נ"ט אסור לכתחילה בבישול והיכא דהוא גם נטל"פ אז מותר לכתחילה (אמנם כל זה במאכל, אבל במים הואיל ואינם מאכל אסורים כדלקמן צה/ג ברמ"א).
- **רמ"א (ע"פ גרסת הש"ך³) כתב** דנוהגים להחמיר לאכול המאכל בכלי שהוא כמו הכלי בן יומו, ואינו אלא חומרא בעלמא כי מדינא הכל שרי.

דין הכלים:

- **רמ"א כתב** שנוהגין לאסור הכלי שאינו ב"י (אפילו לבשל בו שאר דברים), ואינו אלא חומרא כי מדינא הכל שרי⁴.

הש"ך הקשה על הרמ"א – (א) דהכא מחמיר לאכול במין הכלי שהוא ב"י, ולקמן צה/ב כתב דדגים שנתבשלו בקדירה של בשר מותר לאכול לכתחילה בכלי של חלב. (ב) דהכא מחמיר הרמ"א לאסור הכלי שאינו ב"י ושם כתב דקערות של בשר שאינן ב"י שהודחו ביורה חלבית שהכל מותר. **ותירץ** – (א) דאולי כאן לא קאמר אלא דקצת נוהגין להחמיר. (ב) על הקושיה הראשונה י"ל דשאני הכא כיון שנתבשל בקדירה שאינה ב"י, אי שרית לאכול באיזה כלי שירצה איכא למיחש דלמא אתי למטעי ולומר דלעולם כף ב"י אינו אוסר במים וכה"ג אפילו היתה הקדירה ב"י והא ודאי אסור לדעת הרמ"א, אע"ג דחששא רחוקה היא מ"מ יש ליישב המנהג כן, ועל הקושיה השניה י"ל כיון דאירע ע"י בישול נוהגין להחמיר טפי.

³ ואילו גרסת הרמ"א שלפנינו (וכך גרס הטי"ז) היא ד"נוהגים להחמיר לאכול המאכל **כמין** הכלי שהוא בן יומו [אם הכלי בן יומו הוא חלב אוכלין אותו עם חלב ואם בשר עם בשר]... ואינו אלא חומרא כי מדינא הכל שרי, והקשה הש"ך על גרסה זו היאך כתב הרמ"א דאינו אלא חומרא בעלמא הא הרבה פוסקים ס"ל הכי דנ"ט בר נ"ט אסור בבישול והביאם רמ"א צה/ב וכתב שכך המנהג, ולכן הגיה שצ"ל "**במין** הכלי" וכביאור המובא למעלה.

⁴ וביאר הש"ך שכאן הרמ"א פסק שהכל מותר כיון שהיתה של חלב מתחילה אז אין מוציאים אותה מחזקתה במאי דנתחב בה כף ב"י דנ"ט בר נ"ט, משא"כ לעיל בקדירה חדשה שבישל בה מים ותחב וכו' שלא נעשית מתחילה של חלב ממש אלא שנתחב בה כף של חלב הלכך גרע טפי.

בשר רותח שחתכו בסכין חולבת

עד כמה נאסר הבשר?

יש אומרים: כדי קליפה, וראיה לכך מסכין של נכרי ששחט בה שמספיק קליפה (ובית השחיטה הרי רותח).

רבינו פרץ: אינו דומה לסכין של נכרי וכו' כי בבהמה אין כל הבהמה רותחת אלא מקום בית השחיטה לבד רותח ולכן מספיק קליפה, אבל הכא כל החתיכה רותחת וע"כ כל החתיכה אסורה אם הסכין בן יומו ואם אין בה ששים נגד מקום הסכין שחתך הבשר, ואם אינו בן יומו צריך קליפה כמו בסכין של נכרי ששחט בה מטעם דסתם סכין שמנוניתו קרוש על פניו.

הט"ז הקשה למה צריך קליפה, שהרי אם יש ס' נגד השמנונית בטל, ואם אין ס' אז מה מהני קליפה שהרי מוליך הטעם בכולו, ותיבך דכיון שהשמנונית הוא דבר מועט מן הסתם יש ס' נגדו ורק צריך קליפה כי במקום נגיעת האיסור האיסור יותר דבוק ונסרך וצריך לקלוף, ואם אין ס' נגד השמנונית שעל הסכין הכל אסור, וכן בסכין בן יומו ויש ס' ג"כ צריך לקלוף מטעם זה.

שו"ע ז' פסק כרבינו פרץ. (בשר רותח שחתכו בסכין חולבת - כל החתיכה אסורה אם אין בה ששים כנגד מקום הסכין שחתך הבשר, אבל אם אינו בן יומו או אם אינו יודע שהוא בן יומו - אינו אוסר אלא כדי קליפה)

והוסיף רמ"א שאף הסכין צריך הגעלה.

[ש"ך ושפ"ד: בין שהוא בן יומו ובין שאינו בן יומו, אלא שבאינו בן יומו מותר להשתמש בו שאר דברים מדינא (ע"פ רמ"א צג), וממנהגא אף שאר דברים אסור (ע"פ רמ"א צד/ה)]

כיצד משערין את הסכין?

רבינו פרץ, ועוד ראשונים ב-צד/א – אומרים חס מקצתו חס כולו בכלי של מתכת ומשערים בכל הסכין אע"פ שחתך רק בחלק מהסכין (ובקתא וודאי לא משערים).

שיטה ראשונה ב-צד/א (טור) – אע"ג דחס מקצתו חס כולו מ"מ לא מוליך בליעתו בכולו ומשערים רק במה שהכניס מהסכין בבשר.

וכ"פ שו"ע א, ז

אך רש"ל כתב דאע"פ שבסעיף א הלכה כדעה שלקולא, מ"מ כאן בסכין שאני ויש להחמיר לשער נגד כל הסכין, משום דכשחותך בסתם בלא כוונה אינו יודע עד כמה חתך, ואפילו אומר ברי לי עד כמה חתכתי מ"מ כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה, אך הש"ך פסק דמשערים רק במה שהכניס מהסכין בבשר, אבל זה דוקא כשיודע וודאי עד כמה חתך אבל מן הסתם הדרך לחתוך בכל הסכין וצריך לשער בכולו.

מה הדין בבשר רותח שבכלי שני?

רמ"א ז: גם בדבר גוש מחלקין בין כלי ראשון לכלי שני (ואדרבה רוטב רותחת מחזקת יותר חום מדבר עב), וע"כ בכלי שני הדין כך: **הבשר צריך קליפה**, והטעם כמו סכין של נכרי ששחט בו דחום בית השחיטה אינו יותר מכלי שני, והטעם לקליפה הוא משום שמנונית, **והסכין צריך נעיצה בקרקע**.

רש"ל, או"ה, מאירי, ש"ך: בדבר גוש לא מחלקים בין כלי ראשון לכלי שני (ערוה"ש: וה"ה לכלי שלישי), וכל זמן שהיד סולדת בו מפליט ומבליע (דיש פה ב' צדדים, בדבר לח יש מעלה בכלי שני שהדפנות מקררות אותו, ובדבר גוש יש מעלה שאין לו דופני כלי ראשון שמחזיקות החום, אבל הצד הראשון גורם יותר), ועל כן **דינו כמו בכלי ראשון**.

ט"ז: עשה פשרה בין הדעות, דכשיש עוד צד להחמיר (כגון הכא שיש דוחקא דסכינא), פוסקים כרש"ל לחומרא, וכשאינן עוד צד (כגון בכף, בסעיף א) פוסקים כרמ"א לקולא.

ב"ח: הסכין נאסר, דהבשר מפליט בו, אבל אין הבשר נאסר שאין כח בחום כלי שני להפליט הבלוע בסכין ולהבליע בבשר.

תורת האשם: אם הבשר נמצא לבדו - הדין כרש"ל, שכל עוד היד סולדת בו אסור, אבל אם עירב את הבשר עם הרוטב דינו ככלי שני, כי הרוטב מצנן אותו.

שו"ע ו: בצלים או ירקות שבלועים מבשר ובשלים בקדרה חולבת - אם ידוע כמה בשר בלוע בבצלים ובירקות אין צריך ששים אלא כנגד הבשר. **רמ"א**: דלא שייך לומר חניני הואיל ועדיין כולו היתר ולכן אין צריך לשער רק נגד מה שבלע.

ט"ז, ש"ך בשם מהר"ם מלובלין: אם יש ששים נגד הבשר הבלוע בבצל אז אף הבצל מותר אע"פ שלא נמחה ונתמעך וא"צ להפרישו (משום דבבליעה שהיא עדיין היתר אמרינן אפשר לסוחטו מותר). **אך פמ"ג וכו"פ** אוסרים את הבצל (דמ"מ טעם הבשר עצמו הבלוע בבצלים הוא נ"י, וא"כ הבצל בלוע מבשר אסור - ואפשר לסוחטו אסור).

רמ"א: וכ"ש בקדירה של חלב שבשלו בה מים תוך מעת לעת ואח"כ בשלו בה בשר (אפילו תוך מעת לעת) - לא אמרינן דצריך לשער נגד כל המים רק נגד החלב שבלעה הקדירה (דאינו אלא נ"ט בר נ"ט).